

הלכות שפת סימן רסה

ביאורים ומוספים

ובביה"ל שם סיג ד"ה והנרות) שמותר ליגע בה אף בשעה שהנרות של שמן דולקים בה. [וראה במשנ"ב לקמן (סי' שח ס"ק יז), שדעת המנ"א לאסור נגיעה לצורך המוקצה אף אם אינו מנרנדו, אך דעת הגר"א והד"ר החיים שמותר ליגע בו אם אינו מנרנדו, וכדעתם סתם במשנ"ב בסי' שי שם].

[משנ"ב ס"ק טז]

מִתְּרֵי לִתְּרֵי קְלֵי מַיִם לְקַבֵּל הַיְצוּצוֹת²¹.

21) על האופנים שבהם מותר להעמיד מים או שאר משקים כנגד האש בשעת הליקה, ראה בשו"ע לקמן (סי' שלד סכ"ב ו-כד).

וליתן ביום טוב חול וכדו' סביב נר שעוה כדי שכשיגיע הנר לשם הוא יכבה, כתב לקמן (סי' תקיד ס"ק ב) שלדעת השו"ע לא הותר לעשות כן אלא קודם שידליק את הנר, אבל לא לאחר שהדליקו [כיון שהחול נוגע בדבר שמוכן כולו להדליקה], אולם בשם כמה אחרונים כתב שמותר לעשות כן אף לאחר שהדליקו, כיון שאינו עושה מעשה בגוף הדבר הנדלק [ודעת החזו"א א"י"ח סי' לח ס"ק ז להחמיר בזה]. אך לתחבו לתוך מים, כתב בביה"ל שם (סי' ר"ה דבר) בשם אחרונים שאסור, משום שנחשב מקרב את כיבוי הנר.

[משנ"ב ס"ק יח]

ומקל מקום, במקום צרף יש להתיר בנה"ש²².

22) מביאר מדבריו, שגם במקום צורך לא הותר לעשות כן אלא בערב שבת אך לא בשבת, משום שנחשב שמקרב את הכיבוי, דעת החזו"א (א"י"ח סי' לח ס"ק ט) שאינו אלא גרם כיבוי המותר בשבת במקום הפסד או לצורך חולה, ולכן אם עשן העולה מפתילה הנכבית לאט עלול להזיק לחולה, מותר גם בשבת ליתן מים לתוך הקנה [אף אם נר השעוה כבר דולק], כדי למדור את כיבוי הנר.

[ביה"ל ד"ה טן יתנדו]

באור וריצ וכר, דאפלו נוגע ממש במנוחה תלויה מקרי טלטול מן הצד²³.

23) ואף שבמשנ"ב לקמן (סי' רעז ס"ק יט) כתב בסתם בשם אחרונים, שאסור ליגע במנורה תלויה משום שבקלות היא מתנענעת, מי"מ ציין גם לדברי האור זרע שהובאו כאן בביה"ל.

[ביה"ל ד"ה כיון]

וקשקורין אינו יהודי בשפת להדליק לעצף חולה²⁴.

24) ונכרי שהדליק בשבת נר לצורך חולה, כתב החזו"א (א"י"ח סי' לח ס"ק ט) שאין להניח לנכרי לשים כלי עם מים תחת הניצוצות, משום שחז"ל אסרו את עצם הימצאות כלי עם מים תחת הניצוצות.

[ביה"ל ד"ה גרם כבון]

רָאָה דְּקָסִימָן שֶׁלֶד קָקָא לֵן דְּגָגָם קָפִי שְׁרִי²⁵.

25) והיבור שעין בשבת למתג החשמל כדי שיפסיק השעון את פעולת החשמל בשבת, כתב החזו"א (א"י"ח סי' לח ס"ק ב) שנחשב כגרמא ואין בו משום מלאכת כיבוי ולא משום מלאכת סותר [לשיטתו שניהוק מעגל השמלי יש בו משום מלאכת סותר], ומי"מ צידד שהחיבור אסור מדרבנן, מפני שעל ידו הוא מחדש את הכח המכבה, והוסיף, שעכ"פ חיבור השעון לחשמל אסור מן התורה משום מלאכת בונה. [וראה לקמן (סי' שיג ס"ק מה) שהובאו מדברי החזו"א והאחרונים האם יש בהיבורים חשמליים משום מלאכת בונה].

ובשעון שבת המכוון להפסיק את זרם החשמל בשבת, ורוצים להקדים את שעת הכיבוי, הסתפק הגרש"ז אויערברך (שו"ת מנחת

המשך במילואים עמוד 9

[ביה"ל ד"ה מפני]

ועכשיו אסור לגמרי¹⁴.

14) ולהניח כלי היחר באופן שיפול לתוכו כלי שמלאכתו לאיסור, כתב התהלה לדוד (סי' רסו ס"ק ז) שמבואר בראשונים שאין בזה משום ביטול כלי מהיכנו, כיון שעדיין יהיה מותר לטלטל את כלי החיתר לצורך גופו או מקומו.

[משנ"ב ס"ק ז]

ומקרי על-ידיה קלי שקמלאכתו לאסור¹⁵ וכו', ועין בפרי"מ קנ"ד¹⁶.

15) וכמבואר ברמ"א לקמן (סי' שי ס"ז) לענין מיטה שיחדה להניח עליה מעות, ואף הניח עליה וסילקן מבעוד יום, שדינה ככלי שמלאכתו לאיסור, וכתב המשנ"ב שם (ס"ק כה) שהפוסקים חולקים על הרמ"א, ולדעתם דין המטה כמוקצה מהמת חסרון כיס, אך הוסיף שם (ס"ק כז) בשם הא"ר הזבית מאיר, שבאופן שאינו מקפיד על הנחת דברים אחרים על המיטה, נחשבת המיטה ככלי שמלאכתו לאיסור.

וכל זה הוא לדעת הרמ"א, אך דעת השו"ע (שם) שאם בבין השמשות לא היו מעות על המיטה, מותרת היא בטלטול.

16) שם (א"א ס"ק ג) תמה על דברי הא"ר, שהרי דינו של השמן קל מדין המיטה המיוחדת להנחת מעות שהונחו עליה מעות וניטלו ממנה מבעוד יום, לפי שהשמן שנטף מבעוד יום אינו מוקצה בשבת, וגם הכלי אינו מיוחד לצורך זה.

[משנ"ב ס"ק ח]

דְּבָרָה שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַחֲרִין לֹא בְּטִילָהּ [פְּרִי"מ קנ"ד, ועין שם עוד¹⁷].

17) וכן כתב לקמן (סי' שי ס"ק לב) בשם החיי אדם, לענין כלי שיש בו מים והתערבו בו מים הנוטפים מן האילנות האסורים משום מוקצה, שנאסרו כל המים שבכלי, משום שדבר שיש לו מתירים אפילו באלף אינו בטל.

18) שדחטפק שם (א"א ס"ק ג) לענין שמן הנוטף לתוך כלי שיש בו יי"ש, שדינו כתערובת מין בשאינו מינו שאף דבר שיש לו מתירים בטל באופן זה, האם צריך ששים לבטלו, או כיון שאין הנרוק לגבי אכילה אלא לגבי טלטול מוקצה, אולי יש לומר שבטל הוא ברוב.

[משנ"ב ס"ק ט]

וגם הקלי אסור בטלטול על-ידי השמן, ששעשה פסיס לה¹⁸.

19) ואף אם העמיד אדם כלי של חברו שלא מדעתו, כדי לקבל בתוכו מוקצה לטובת חברו, כתב לקמן (סי' שט ס"ק כז) בשם הרבה אחרונים, שאם נפל המוקצה לתוך הכלי והיה בתוכו בבין השמשות, נעשה הכלי בסיס למוקצה, ואסור לטלטלו כל השבת אף לאחר שהסתלק ממנו המוקצה. ועוד כתב שם, שהדרך החיים מצדד שאם היה בדעתו לסלק את המוקצה לאחר מכן בשבת, יש לצרף את דעת האומרים שאין כלי נעשה בסיס אם היה בדעתו לסלק ממנו את המוקצה באמצע השבת.

[משנ"ב ס"ק י]

לָגַע בּוֹ מִקְּשׁ אֲסוּר בְּמִנוּחָה תְּלוּיָהּ, אֶפְלֵי אִין הַנֵּר הוֹלְקֵת בְּתוֹכָהּ²⁰.

20) ובטעם הדבר, כתב לקמן (סי' רעז ס"ק יט) שבגיעתו עלול בקלות לנענע את המנורה. וכן ביאר לקמן (סי' שי ס"ק כב) בדעת השו"ע שם שאסר לכפות כלי על ביצה וכדו' אם הכלי נוגע בה, והיינו משום שבגיעתו מתנענעת הביצה [וכן כתב השו"ע לקמן (סי' תקיג ס"א)], ומבואר במשנ"ב שם (ס"ק ג) שכן גם דעת הרמ"א שם.

אבל אם המנורה קבועה במקום אחד, כתב לקמן (סי' רעז שם

הלכות שבת סימן רסה

מ פאר הגולה

ד שם מ"ח ה עשית
טוואר'ס קיש'ס רב
טורנאי גאון

(ח) אסור להסתפק ממנו (ט) בשבת: הגה ואסור לגע בנר דולק בקשהא תלוי, אף-על-פי שאינו מטלטל ואין בו משום טקעה בנגיעה בעלמא, מכל מקום אסור (י) * [פן יתנגד קצת מנגיעתו (ג) (יא) * וינקה (א)]:

ד (יב) הנותנים פלי תחת הנר (יג) לקבל ניצוצות, מפני שאין בהם (יד) ממש ואין כאן בשול פלי מהיכנו, * אבל לא יתן * לתוכו מים (טו) אפילו מבעוד יום, (טז) מפני שמקרב זמן כבוי הניצוצות, * ומכל מקום מתר לתן מים בעשיית שמדליקים בה בערב-שבת, * [פיון (יז) שאינו מתכונן לכבוי אלא להגביה השמן: הגה (יח) * ויש אומרים, אפילו * מהפנן לכבוי שרי, מאחר שאין המים בעין אלא תחת אלא השמן, לא תרי אלא * גרם כבוי, וכן נוהגין (סמ"א):

באר היטב

(3) אסור, ואם לא נטף לתוכו שמן לא נאסר הפלי לטלטל בפתח-שבת בעלמא, ש"נ: (ג) ויטה, ובנר של שונה לא חישבן, כמ"ש סימן רעז ס"ג: (ד) השמן, פתח המ"א: ומדברי כלם למדנו דאסור לתן מים לתוף הקנה שעומד בו נר שונה כרי שיכבה פשוטא עד המים, דהא מתכונן לכבוי והאש נוסף לתוכו ממש והמים בעין זהם תחת האש, עיי"ש [ואמר

משנה ברורה

לטלטל בפתח-שבת בעלמא, ובאלה רבה פתח, דאם נטף שמן לתוכה מבעוד יום, מתקיים ממשכתו שחשב עליה ומקרי עלי-דרי זה פלי שמלאכתו לאסור¹⁴⁶, אף אם אחר-כך נשפף השמן, והוא אם הניח מצות על הפלי מבעוד יום, אף שנטלו מבעוד יום, מכל מקום הוי מנסד לאסור והוי מקצה. ועין בפריימגריים¹⁴⁶: (ח) אסור להסתפק, ונראה, אפילו יש שמן התר רבה בכלי מבעוד יום והניחה או לקבל שמן הנוטף, מכל מקום אסור להסתפק, דדבר שיש לו מתירין לא בטלי¹⁴⁷ [פריימגריים, ועין שם עור"ש]: (ט) בשבת.

שערי תשובה

[*] פיון שאינו מתכונן לכבוי, ולפי"ו, אפילו בשבת [שרי] דשפדליק א"י לצנח חולה, ובאר חולק ע"ז, ע"ש ובמח"ב פתח, דבמקומות שנותנים להדליק בעשיית ונותנין תחלה כים ואח"כ שמן, ובשקורין א"י עושה פן בעצמו כמנהג השיר, פתח כ"ו, וכן ראיתי מעשה בארץ העבר, ע"ש:

המגייה: שמעתי מקשה גדולים שפגגו לתן מים לתוף הקנה ע"י א"י בע"ש]:

באר הגולה

מטר לטלטלה על-פלי-פנים לצנח מקומה, ועכשו אסור לגמרי¹⁴⁴: * [פן יתנגד]. עין במשנה ברורה מה שכתבתי בשם המגן-אברהם, והשמיך ובריו פתח אחרונים, אמנם באור ודוי, שמשפנו נובע הדין של הרמ"א, מצאחי דאפילו נוגע ממש במנורה תלויה מקרי טלטול מן הצד¹⁴⁵, עין שם, ועמה קנישב דברי הרמ"מ¹⁴⁵ פשוטו (ומה שכתב המגן-אברהם בשם הרמ"ב משה דשם אור ורוע דמרי שד"ב-התר כפוח וכ"ו, אינו בדרכי-משה שלפנינו וטעות-סופר הוא במגן-אברהם, וצריך להגיה כמו שכתב הדי-אפרים, עין שם]: * [ויטה]. עין במשנה ברורה דבשל שונה לא חישבן, והוא כהפגן אברהם, ועין באור ורוע שמתמיד אף בנר של שונה, ועין בסימן רע"ה דדצח הרמ"א דבנר של שונה גספן חישבן להשיגה, והש לחלק מהשיגה דשם, דהוא עושה בכנה, כבינא לה דישן גספן בשונה, אבל תבא דאין מתכונן להטוח, רק דעל-ידי הדרוד יבוא להשיגה, אין זה פסיק רישא לגבי שונה, דאפשר שלא יבוא לזה: ותדע, דאי לא הכי יהיו דברי השולחן-אר"י כסימן רע"ה סעיף א וסימן רע"ז סעיף ג סתנ אהר"ד לרברי הגר"א: * אבל לא יתן נכ"ו, ואפילו אם צבר ונתן, ושלפניו פריימגריים בשם רש"י: * לתוכו מים, ואפילו אם ירצה להעמיד הפלי עם מים קדם שפדליק משמן, מצד המגן-אברהם להחמיר: * פיון שאינו מתכונן נכ"ו, וברא"ש פתח עוד שם, דבשמן אין כבוי קלל, דאפילו לא יתן לתוכה מים, כשיקלה השמן תכבה הפתילה, וכחב המגן-אברהם, ולפי זה אף בשבת מתר לתן מים לעשיית אם מדליקה אינו-יהודי לצנח חולה, ובאלה רבה חולק על זה, עין שם וולשאר פוסקים, גם המגן-אברהם מודה דאסור, כדאיתא באלה רבה, ולפלא על השערי-תשובה: ואלולי חסר איתא תבות פדכריו, שעריה כתב מתחלה דברי הרמ"א שם, ובמקומות שנותנים להדליק בעשיית מערב-שבת ונותנין תחלה כים ואחר-כך שמן, ובשקורין אינו-יהודי בשבת להדליק לצנח חולה¹⁴⁴, עושה פן בעצמו כמנהג העיר, מטר [מח"ב רש"י]: * [יש אומרים נכ"ו]. עין במגן-אברהם שחשיג על רמ"א, שלא נמצא פן בסמ"ג, והכל מקום מפני זה לא נדחו דבריו, לפי מה שכתב הגר"א דדן זה תל"א לפי שני התרועים של התוספות, ולפי תרוץ הראשון דתלוי הענן בנופל האש להרזא לתוך המים, הדין דמסר, ועין במגן-אברהם סעיף-קטן ח בשם הפגיד-משנה שזה תררוץ נראה בעיני לעקר, אמנם בחיובי הרשב"א משמע דעשיית מקרי נופל לסדנא לתוף המים, ורק משום שאין מתכונן שרי, וצריך עיין: * מתכונן לכבוי, פרוש, שמתכונן שאחר שיכלה השמן תכבה תכף ולא יתקלקל הפלי, פן כתב הש"ו, ובאלה רבה בשם הפלבושי ש"ו, יח"ט טוב פר"ט, שקבשהשמן קרוב למים מהפכה הנר אף שיש גידן קצת שפון, וקא משמע לן דאפילו מתכונן שיתכבה בשביל זה שרי: * גרם כבוי, ואף דבסימן שלד קומא לן דגרם כבוי שרי¹⁴⁵ ונראה במקום פסידא, זהו בשבת עצמה, אבל לא גורין כבי תאי ונרא ערב-שבת אשו שבת [תוי"ש]:

להעמיד תחתיו פלי מלא מים, ועין בפריימגריים שפסקם בעקר דינו של האסור והתר, ונראה ויש להקל במקום הדק על-ידי קטן: (יז) שאינו מתכונן, ועל-כן (יד) לא גורין שניעוה פן בשבת: (יח) ויש אומרים נכ"ו, [לתן בערב-שבת מים לתוף הקנה שעומד בו נר שונה או חלב כרי שיכבה פשוטא עד המים, (טו) אסור לקלי עלמא, דהא מתכונן לכבוי והאש נופל לתוכו ממש, והמים בעין זהם תחת האש, ומכל מקום, במקום צנח יש להחמיר כנה¹⁴⁶ לקמ"ה על הפוסקים דסבירא להו דנזקא קשהמים בכלי אחר אסור,

שער הציון

(*) אלה רבה: (א) מגר"א: (ב) רש"י: (ד) מגן-אברהם: (טו) מגן-אברהם:

הַלְבוֹת שֶׁפֶת סִימָן רְסוּ

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ז]

מְלַאכָה שֶׁנַּעֲשִׂית בְּשֶׁפְּפוֹת עַל־יְדֵי אָדָם וּבְהִמָּה⁴.

4) בביאור החילוק שבין החורש על ידי בהמה, שהייב חטאת, למחמר שפטור, ביאר הרמב"ן (שבת קנג, ב) שכוין שהחורש נותן עול על הבהמה וכובשה תחת ידו, אין הבהמה נחשבת אלא ככלי בידו של האדם, המלאכה מתיחסת אליו בלבד, מה שאין כן במחמר, שאינו מוליך את הבהמה, אלא רק מעורר אותה מעט להליכה, והבהמה הולכת מאליה, שבוה אין המלאכה מתיחסת אליו, והאגלי טל (חורש ס"ז) כתב, שבחרישה, אם לא היה החורש ארוח במחרישה ודוחפה לארץ, לא היתה הבהמה יכולה לחרוש, מה שאין כן במחמר, שיכולה הבהמה ללכת עם המשא שעליה בכוחות עצמה.

[ביה"ל ד"ה חמוח]

דְּתַבְרֵי אֵינוּ יוֹדֵעַ קָלָל וְאֵנוּ הוּא⁶.

5) ולגבי מסירת בהמתו לנכרי כשידוע שיעשה בה הנכרי מלאכה, כתב בביה"ל לקמן (סי' שז סכ"ג ד"ה ואף על פי) שלדעת הגר"א מותר לעשות כן, מפני שלא ניכר שהנכרי עושה בה מלאכה על דעתו.

[ביה"ל ד"ה נוח]

דְּשִׁינֵי פְּסוּקִים בְּמִשְׁכֵּה⁶ וְכִי, וְלִכְן צִוָּה דְּנִקָּא שְׁנִינֵי⁷ וְכו', וְדָלָא פְּסוּקֵי דְּמִים אֵינוּ נִקָּה (81) וְכו', וְגַם לֹא נִקָּה עִמּוֹ שְׁמוֹכֵר לֹו לְשֶׁפֶת לְבַד אֶלָּא מְקִינָה תְּלוּשָׁה⁹ וְכו', וְיִקְרִי בְּפִי ג' בְּנֵי־אָדָם מְעַבְרֵי־שֶׁבֶת¹⁰.

6) ולענין קנין הגבהה בנכרי, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תמו ס"ק ב וסי' תמו ס"ק יז) שדינו כקנין משיכה, ולדעת הסובר שמשיכה קונה, אף הגבהה קונה בדבר שדרכו להגביה.

7) ואם אינו יכול לעשות אלא מעשה קנין אחד מבין שניהם, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תמו ס"ק יז) שקנין משיכה עדיף על קנין כסף, מפני שהוא קנין המועיל לדעת רוב הפוסקים, והוסיף, שכוין שלדעת כמה פוסקים מועילים בנכרי גם קניני חצר, אגב וחליפין, לכן מי שמכר את חמצו לנכרי באחד מדרכי הקנינים הללו, או בקנין כסף בלבד, ועבר עליו הפסח, חלה מכירתו בדיעבד.

8) ואם אומר שמחיר החפץ יהיה כפי שישום אותו אדם מסוים, או כפי שישומו אותו שלשה בני אדם, כתב לקמן (סי' תמו ס"ג ד"ה דבר) שחל הקנין אף בלא שפסקו עתה את דמיו.

9) וכן כתב לקמן (סי' תרנח ס"ג ד"ה דהוי) בשם הר"ן, שקנין לזמן אינו נחשב אלא כקנין פירות בלבד, וכמשמעות השו"ע שם, והוסיף, שכן היא דעת הנהגות המשפט (סי' רמא ס"ק ה), אך לדעת הקצות החושן שם (סי' ד) אף קנין לזמן נחשב קנין.

אמנם במשנ"ב לעיל (סי' רמו ס"ק יז) כתב טעם אחר לכך, שאין למוכר את בהמתו לנכרי ליום השבת בלבד, משום מראית העין, שהרי אין הדבר ידוע ויבואו לחשוך בו שבהמתו אינה שובתה.

10) וכן לגבי מי שנכרי אלם לוקח ממנו את בהמתו בעל כורחו כדי לעשות בה מלאכה, ואינו יכול להתנות עמו שיחזירנה קודם שבת, כתב הכף החיים (סי' רמו ס"ק נט) שמספיק שיפקירה קודם השבת, כדי שלא לעבור על שבידת בהמתו ואינו צריך למוכרה לו, כיון שאי אפשר בענין אחר.

ולענין הפקר בשבת, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' שלט ס"ק ב) ולעיל (סי' רמו ס"ק יד).

[משנ"ב ס"ק יח]

יְזַהַר לִפְנֵי הַמֵּלֶךְ בְּקִנְיָה קָדָם שְׁמַדְלִיק הַנֶּרֶב¹².

26) דעת החוריא (ארו"ח סי' לח ס"ק ט) שבערב שבת מותר לתת מים בקנה, אפילו אם הנר כבר דולק.

סִימָן רְסוּ

דִּין מִי שֶׁהֶחְשִׁיף לוֹ בְּדֶרֶךְ

[משנ"ב ס"ק ב]

וְאִי לֹא שְׂרִית לֵה אֶתִי לִידֵי אֲסוּר חֲמוּר, שְׁוֹלֵף אֶרְבַּע אַמּוֹת בְּרִשׁוֹת־הַרְבִּים¹¹ וְכו', דְּבִזְמַן הַזֶּה דְּלִיקָא רִשׁוֹת־הַרְבִּים לְכַמָּה פִּיִּסְקִים, נְמִי דִּינָא הַכִּי¹².

1) אמנם, לגבי הצלת ממון מדליקה, כתב השו"ע לקמן (סי' שלד סי"א) שאסור להציל, כדי שלא יבוא לידי איסור חמור, ובביאור החילוק בין הצלת כסף להצלה מדליקה, כתב בביה"ל לקמן (סי' שלב סי' ד"ה ואם הוא, בשם בטו), שלדעת התוס' (שבת מד, א ד"ה מתוך) כיון שבכסף אין נזירות לו ליתנו לנכרי, הרי הוא מפסיד את ממונו בידים, לכן יש לחוש שמא יבוא לידי חילול שבת באופן חמור יותר, מה שאין כן בדליקה, שההפסד בא מאליו, ולכן אין לחוש לכך, ולדעת המרדכי (שבת סי' שמ) והשו"ע לקמן (סי' שלב סי' ד) כתב בביה"ל, שבכסף אין חשש שמא יבוא לידי חילול שבת מן התורה, כיון שנתנו לנכרי שישאנו ובכך מצילו מהפסד, מה שאין כן בדליקה, שיש לחוש שכשיראה שיש חפצים שאינו יכול להצילם באופן אחר, יבוא לכבות באופן האסור מן התורה.

2) לקמן (סי' שמה ס"ז) כתב השו"ע, שרחוב הרחב ט"ז אמה נחשב רשות הרבים מן התורה, אף אם אין עוברים בו ששים רבוא אנשים בכל יום, ויש אומרים שכל שאין עוברים בו ששים רבוא אנשים בכל יום, אינו רשות הרבים, וכתב המג"א (שם ס"ק ז) שברוב השו"ע לקמן (סי' שג ס"ה) מבורר שנקט להלכה כדעת היש אומרים, ולכן כתב המשנ"ב להלן (סי' לח) שלדעת המג"א אין מצויה רשות הרבים בזמנינו, אמנם, בדעת השו"ע, כתב לעיל (סי' רב ס"ק נב) ובביה"ל לקמן (סי' שג ס"ח ד"ה והשתא) שיש רשות הרבים אף בזמנינו, וכפי שביאר לקמן (סי' שמה ס"ק כג, ובביה"ל שם ד"ה שאין).

ולמעשה כתב שם ובביה"ל סי' שסד ס"ב ד"ה ואחר, שאף על פי שאין למחות ביד הסומכים על דעת המג"א, מ"מ בעל נפש יחמיר לעצמו ויחוש לשיטת השו"ע מפני שיש בזה גררא החיוב חטאת וראה לקמן (סי' ש"ב ס"ק ח), ובשעה"צ (סי' תרנה ס"ק ב), ובשיש עוד צד להקל, כתב בביה"ל (סי' שמה שם) בשם הא"ר שיש לסמוך על המקילים, וכן משמע במשנ"ב לקמן (סי' שא ס"ק קב), ומ"מ לכתיחלה, משמע לקמן (סי' שא ס"ק קמא) ובשעה"צ (סי' שז ס"ק טו) שאף באופן זה פעמים שיש מעלה להחמיר.

ולדעת החוריא (ארו"ח סי' קז ס"ק ז), באופן מבנה הרחובות אשר בימינו, אין מצויה רשות הרבים גמורה [וראה מה שכתבנו בביה"ל לקמן (סי' שמה ס"ז ד"ה שאין)].

ולענין אמירה לנכרי, כתב בשעה"צ לקמן (סי' שכה ס"ק סד) שיש לדון את רשות הרבים שלנו ככרמלית.

[משנ"ב ס"ק ג]

בְּפִקְדוֹנוֹ בְּפִי שְׁלֶשָׁה¹³.

3) ואמירת ההפקר, כתב לקמן (סי' תס ס"ק יא) לגבי ביטול חמץ, שצריך שתהא בלשון מבוררת, ובלשון המובנת לו.

מילואים

הלכות שַׁבַּת סִימָן רסג

המשך מעמוד הקודם

חלה עליה רק קדושה זו, ותיאסר רק במלאכות האסורות ביום טוב, או שאין קבלה לחצאין ובעל כרחיה חלה עליה גם קדושת שבת ונאסרה בעשיית כל המלאכות.

ובהדלקת נרות של יום טוב כשחל בשבת, כיון שמברכת בהדלקה ברכת 'שהחיינו' שמחילה עליה בעל כרחיה קדושת יום טוב, הסתפק בשו"ת פרי יצחק (ח"ב סי' ט) אם מכיון שהברכה שייכת רק ליום טוב

הלכות שַׁבַּת סִימָן רסד

המשך מעמוד לט

שכיון שיש לו עוד נר כשר לא יבוא להטות את הנר הפסול. ולגבי שמן 'צרי', כתב הפמ"ג (אי"א סי' ט) שאסור להדליק בו אפילו אם יש עוד נר כשר, שכיון שריח הצרי נודף, יש חשש שמא יסתפק ממנו, ולא יועיל עוד נר.

[ביה"ל ד"ה ולא בצרי]

אף לְבִצְחַת הַמִּקְוֵה אֶרְבֵּהם כְּפִעֵי-קָטָן רמ"א.

(14) והובאו דבריו במשנה"ב לעיל (סי' ח), שאם נר כשר עומד אצל הנר הפסול, מותר להשתמש אף שלא לצורך שבת, וביאר טעמו,

הלכות שַׁבַּת סִימָן רסה

המשך מעמוד 78

יום יגרום בהסרת השולחן לבטל את הכלי מהיכנו, מי"מ לא החמירו בדבר כיון שעיקרו מדרבנן, ומותר לעשות כן אפילו בלא פסידא. ובטעם הדבר שהחמירו חז"ל בביטול כלי מהיכנו בשבת גם במקום פסידא, ואף שאינו אלא גרמא והחמירו בו יותר מגרם כיבוי שמותר במקום פסידא, כמבאר בשו"ע לקמן (סי' שלד סכ"ב), כתב הגרש"ז איערבך (שם מהדו"ת סי' לא, כלל דגרמא ושבת א"א סי' א) שאסרו לעשות כן כיון שגעשה הדבר כדרכו, כגון שמניח כלי תחת תרנגולת או שמניח כרים תחת בהמה כדי שכשיתיר את החבלים יפול המשא שעליה על הכרים, מי"מ כשגעשה הדבר בלאחר יד, כגון על ידי הסרת השולחן, התיירוהו בדרך גרמא (במקום פסידא), ומכאן למד הנרש"ז איערבך, שגרמא מותר רק כשגעשה את המלאכה בלאחר יד, אבל כשגעשה כדרכו אסור גרמא מדרבנן אפילו במקום פסידא.

(12) וכן כלי שמונחים בו דבר היתר ודבר איסור, דעת הגרש"ז איערבך (ששי"כ פכ"ב הע"מ) שמותר ליטול כשבת את ההיתר אף שישאר בכלי רק האיסור ויאסר הכלי בטלול, ואינו נחשב כביטול כלי מהיכנו משום שלא נעשה מעשה בגוף הכלי, ונמצא ביטול הכלי מהיכנו בא מאליו ולא בידים, וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ג פ"ד סי' ב) [וראה דעת הגר"ח שייברג (שלמי יהודה, קונטרס בעניני מוקצה עמ' שו)].

[ביה"ל ד"ה מפני]

שהוא כְּסוּתֵר הַפְּלִי וכו', כְּקוֹבֵץ לוֹ מְקוֹם וכו', וְדָמִי לְמֵלֶכֶה(13).

(13) ואף על פי שאין הכלי נאסר עתה על ידי מעשה בידים אלא יאסר מאליו לאחר זמן, כגון המניח כלי תחת התרנגולת [שיאסר בטלול רק לאחר שבציה חיפול לתוכו], כתב הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' י אות ה) שחכמים גזרו שיחשב הדבר כבנית הכלי או כסתירתו עוד בטרם הונח המוקצה בתוכו.

הלכות שַׁבַּת סִימָן רסה

המשך מעמוד מ

השען, אבל אם כרוך הדבר בהזות הבורג מטבלת השען כדי להדקו במקום אחר, אין להקל אלא במקום הפסד או צורך גדול, ועיי"ש טעמו. ואם רוצים לאחר את שעת הכיבוי בשען שבת, כתב הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' יג, ששי"כ פ"ג הע"ז) שמותר לעשות כן [אם הדבר אינו כרוך בהזות הבורג מהטבלא, וכנ"ל], שמאחר שאינו אלא מרחיק את הדבר המתע את המשך זרם החשמל, דומה הדבר לנועל את

רעו להיאסר בטלול [וכן נראה מדברי השענה"צ לקמן (שם), הטובר שאיסור ביטול כלי מהיכנו נהג אפילו בדבר שאינו כלי].

וכלי המיועד להניח בו מוקצה, כגון פח אשפה, דעת הגר"ש אלישיב (שבות יצחק שם אות ח) שלא נהג בו איסור ביטול כלי מהיכנו, כיון שלכך הוא עומד, מאידך, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"ג פ"ד סי' ט) שאין להניח בשבת אשפה בפח אשפה ריק או בשקית נילון ריקה, משום איסור ביטול כלי מהיכנו. [אמנם צידד שם שאם מניח עם האשפה גם דברי היתר, כגון שאריות אוכל שאינן מוקצה או כוסות חד פעמיים, אין בכך איסור ביטול כלי מהיכנו].

ושימוש בנייר העומד לשימוש חד פעמי כגון נייר מגבת, דעת הגרש"ז איערבך (ששי"כ פכ"ב הע"מ) שמותר, שאף על פי שמבטל הוא בכך את המגבת, אינו נחשב כמבטל כלי מהיכנו אם על ידי כך הוא מכלה את הכלי. והוסיף, שבמגבת חד פעמית יש טעם נוסף להיתר שכן היא מיועדת לניגוב וכדו', ולפיכך השימוש בה אינו נחשב כביטול כלי.

(10) וטעם הדבר שאסור לבטל כלי מהיכנו, אף על פי שלאחר שהמוקצה יונח עליו עדיין אפשר יהיה לטלטל את הכלי על ידי הנחת דבר היתר בתוכו, כתב החזו"א (או"ח סי' מח סי' ח) שמי"מ הרי הוא מבטל מהיכנו לפי שעה.

(11) ומשמע מדבריו, שלחמה את הכלי תחת השולחן בשבת עצמה אסור, אף על פי שאין בכך אלא גרם לביטול הכלי מהיכנו לאחר מכן, כשיסיר את השולחן, ובטעם הדבר כתב הגרש"ז איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט ענף ג אות ט), שהרי כל עיקר איסור ביטול כלי מהיכנו הוא איסור שעל ידו גרמא, כמבואר בגמרא (שבת מג, א) שאסור להניח כלי תחת תרנגולת, אף שלא יתבטל הכלי מהיכנו אלא לאחר זמן, כשהתרנגולת חטיל לתוכו את ביצתה, ואף שגם כשהונח הכלי מבעוד

הַלְבוּת שֶׁת סִימָן רֶסֶה

המשך מעמוד קודם

כלל, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שאין בזה משום סיכוי, ומותר [וראה שם שעכ"פ אין לעשות כן מדין מוקצה].

ולחציא את התקע מן השקע בשעה שזרם החשמל אינו פועל, או לעשות פעולה דומה במתג החשמל כדי שהאור לא ידלק עם חיבור הזרם מחדש, דעת הגרשו"ז אויערבך (ש"י"כ פ"י"ג הע' קא), וראה שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' י' אות ג, וח"ב סי' כ' כנכתב ג' אות א) שאין בכך משום איסור בונה או סותר, כי אינו אלא גרם שלא ידלק האור, והוסיף שאף דעת החו"א כן [ומימ' כדי להמנע מטלטול מוקצה בידים, אין לעשות כן אלא כלאחר יד, כגון במרפק, אמנם דעת החו"א (או"ח סי' מ' ס"ק יג) שלא הותר טלטול מוקצה באופן זה]. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"א תשובה א) כתב שלדעת החו"א איסור להזיז את המתג אפילו כשזרם החשמל אינו פועל, משום שבכך הרי הוא בונה או סותר את הדרך שבה יוכל לעבור זרם החשמל. וכן כתב בספר מאורות נתן (חשמל בשבת, פ"ו אות ז) בשם החו"א, וכן כתב בשמו בארחות רבינו ח"א עמ' קמג.

הולת בפני הנר שלא תכבהו הרוח. והוסיף, שאין לדנו כמכבה, כיון שעיקר הסיכוי מעולם לא הסתלק, ואינו אלא מתאחר על ידי גרמא. אמנם למעשה, הורה הגרשו"ז אויערבך להימנע מכך, אלא אם כן נעשה הדבר לצורך גדול, כגון לצורך חולה (ארחות שבת ח"ג פכ"ט הע' כו). מאידך, בשו"ת אגרות משה (י"ד ח"ג סי' מ' אות ד) כתב שהעושה מלאכה ע"י שעון שבת נחשב כעושה מלאכה בעצמו, וכן דעת הגרשו"ז אלישיב (שבות יצחק גרמא פט"ז אות א), וביאר, שכיון שהוא מכשיר המתוכנן לפעול כך, אינו נחשב כגרמא אלא כמעשה בידים. וכן דעת הגר"נ קרליץ (חוט שני ח"א קונטרס החשמל אות ה) שבכל אופן אין לכיזן בשבת את שעון השבת [ואף לכוונה שיכבה מאוחר יותר], מחשש שנחשב תוקן כלי בשבת. והוסיף הגרשו"ז אלישיב (שם אות ב) שלפי המובא להלן בשם החו"א ששינוי המצב במתג החשמל, אף כשאין זרם בחוטים נחשב ל"בונה וסותר", גם שינוי בשעון יחשב כשינוי בבנין ואסור. אמנם, אם גורם לזרם החשמל שישיאר דלוק כפי שהוא עתה ולא יכבה

הַלְבוּת שֶׁת סִימָן רֶסֶה

המשך מעמוד 84

ולסנוך על קריאת שמע שקורא על מיטתו, כתב לעיל (שם ס"ק יב) שאין כדאי לסמוך, ואפילו אם נוהג לקרוא את כל שלוש הפרשיות, כיון שלא מכיזן בקריאת שמע זו לשם מצות קריאת שמע, אלא רק כדי להחזיק את המזיקים, ואפילו לטובתם שאין צריך לכיזן בקריאת שמע כדי לצאת ידי מצות עשה. מימ' צריך כוונה לקבל עול מלכות שמים במורא, ובקריאת שמע שעל המיטה אין מכוונים לזה.

ואמנם, כשיש חשש שאם לא יתפללו ערבית מוקדם יגרם חילול שבת כמבואר לעיל בהע' 4, כתב בשע"צ לעיל (סי' רנו ס"ק ה) שעדיף שיתפללו מוקדם, ואפילו אם הציבור לא יחזרו לקרוא קריאת שמע בלילה, אלא יסמכו על קריאת שמע שעל המיטה.

[ביה"ל ד"ה ובפלו]

אין נסמן על קלא זו בשפת' וכו', בַּמְגָדֵיכֶם לַעֲנֵן סְפִידָה⁽¹⁰⁾.

(9) אמנם כשיש טורח לקבץ את הציבור שנית לתפילת ערבית, ויש חשש שמא תתבטל התפילה, כתב במשנ"ב לעיל (סי' רלג ס"ק יא) שהקלו האחרונים להתפלל ערבית סמוך למנחה.

(10) והביאו במשנ"ב לקמן (שם ס"ק טו), שבדיעבד אם טעה וספר בבין השמשות יצא. ובביה"ל שם (סי' ד"ה מבעוד יום) כתב, שיש המקילים לספור ספירת העומר אפילו מפלג המנחה. והוסיף, שמקום הדחק, כשיש חשש שאם לא יספרו מיד לאחר פלג המנחה, ילכו הציבור לבתייהם וישכחו לספור, אפשר לסמוך על המקילים.

שבת פי"ד הע' 22) שאפשר להקל בזה, ואפשר להתפלל ערבית של ליל שבת כבר מפלג המנחה.

ואם רוב הציבור נוהגים להקדים את השבת משום שאינם רוצים לאחר את זמן הסעודה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סוף סי' לח) שיש להסתפק אם המיעוט נגרר אחרי רוב הציבור, כיון שקבלת שבת זו לא נעשתה משום תוספת שבת אלא רק כדי שלא לשנות את זמן אכילת הסעודה משאר ימות החול, ונשאר בצ"ע. והגרשו"ז אויערבך (שם) כתב, שבישור שהנהיגו כן, אם רוב הציבור מתפללים בבית הכנסת זה, המיעוט שרוצה לקבל את השבת בזמן, נגרר אחר הרוב, וכדין קבלת שבת בזמנה. דעת הגרשו"ז אלישיב (שבות יצחק דיני נר שבת פ"ח אות ג ס"ק ד) שלעולם נגרר המיעוט אחר הרוב. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' לח).

(7) ובמינות החול, אפילו אם רוצה לנהוג כן בשני ימים, זום אחד כרבנן ויום אחד כר' יהודה, כתב לעיל (סי' רלג ס"ק ו) שאסור.

(8) ובקריאת שמע שקורא עם הציבור מבעוד יום, כתב לעיל (סי' רלח ס"ק ט) שלא יכוין לצאת בה ידי חובה, וביאר בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' ט) שלמרות שאם יכוין לצאת ידי חובה, לא יצא, משום שאין זה זמן חיובה, מימ' לא יכוין לצאת משום יבל תוסיף. ותיים (שם) שצ"ע לדינא אם שייך בקריאת שמע יבל תוסיף כיון שנחשבת היא גם כלימוד תורה. [וראה עוד מה שכתבנו בזה בשע"צ לעיל (סי' רנו ס"ק ה)].

הַלְבוּת שֶׁת סִימָן רֶסֶה

המשך מעמוד מג

ובשו"ת שלמת חיים (סי' רלט) כתב, שלשון 'בב' אפשר לפרש על 'באהבה וברצון', כלומר, על ידי שתנחיל לנו שבת קדשך באהבה וברצון, על ידי זה ינחמו בבי.

(4) שם כתב, ששמע לפרש, שהטעם הוא משום שהגימטריא של 'בה' בו' ריב"ב היא י"ו, וביאר בספר מקור התפלות (מנחה של שבת), שניז הוא ג' פעמים י"ט, כנגד י"ט ברכות שלא מתפללים בשבת [כג' התפילות].

ובטעם הדבר שבשבת נוהגים לימור נוסח שונה בכל אחת מהתפילות, שבלייל שבת אומרים אותה קדשת, ובשחרית ישמח משה, ובמנחה

(ח"א כלל כח סי' א) שיחזור ליוכלו. והטעם שהמשנ"ב לא הביאו, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פל"ו הע' ע) כיון שהוא דין פשוט.

(2) ואם שכח לומר 'ויכולו' בקדוש, כתב לקמן (סי' רעא סוף ס"ק מה) שאפילו באמצע הסעודה צריך לומר על הכוס.

(3) ומטעם זה כתבו הקצושי"ע (סי' עו ס"ב) והכף החיים (סי' כ) שיש לומר כמנחה התחילת ה' אלקינו באהבה וברצון 'שבתות קדשך', בלשון רבים. והגרשו"ז אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ו הע' 24) הורה, שאין לשנות מהמנהג המקובל, ויש לומר 'שבת קדשך'.

